Moskova, Türkmenistan'dan destek alamayınca gözünü Bakü ve Ankara'ya çevirdi

NABUCCO'DA RUSYA-ABD ÇEKİŞMESİ

Washington yönetimi öncelikli hedefini Avrupa müttefiklerini, Rusya'nın doğalgaz tekelinden kurtarmak olarak belirledi. Bunun için de Rusya'yı by-pass edecek Nabucco projesi yeniden ön plana çıkarıldı. Amaç Türkmenistan, Azerbaycan ve Irak doğalgazının, Türkiye üzerinden güvenli bir güzergahla Batı'ya aktarılmasıydı.

Bahadır Selim DİLEK

ANKARA - Barack Obama'nın ABD Başkanı seçilmesinden sonra, yeni yönetimin küresel enerji politikasında nasıl bir rota belirleyeceği ciddi bir merak konusuydu. Dünya, 2000 yılından sonra ABD'nin yeni muhafazakar sıfatlı bürokratlarının **"terörizmle mücadele"** adı altında küresel enerji kaynakları ve enerji güzergahları üzerinde kurmaya çalıştığı egemenliğe tanık olmuş, 2008 yılında yapılan seçimlerden Obama'nın zaferle çıkmasıyla, kan ve gözyaşı ile harmanlanmış bu dönemin artık kapanacağı umutları yeşermişti. Obama, Beyaz Saray'a yerleşmeden önce açıkladığı kabinesinde yer verdiği isimlerle bu umutların daha da güçlenmesine neden olmuştu.

Peki, ABD'nin küresel enerji rekabetindeki konumu dikkate alındığında, Obama'nın, eski yönetimin politikalarını ne kadar değiştirme şansı olacaktı? Bu sorunun yanıtı zaten Obama'nın dış politikasını açıkladığı konuşmasında verilmişti. Obama, dış politikasında Irak'ı değil, Afganistan'ı ön plana çıkaracağının mesajlarını vermiş, stratejisini Ortadoğu'dan çok, Orta Asya üzerine kurduğunu belli etmişti.

İşte, Washington'daki yeni yönetimin bu yaklaşımı, Moskova'da alarm zillerinin çalmasına neden oldu. Son yıllarda küresel doğalgaz satrancında çok önemli bir oyuncu durumuna gelmiş olan Rusya, kendi arka bahçesi olarak gördüğü Orta Asya ve Orta Asya'nın Batı'ya açılan enerji kapısı Hazar bölgesi ve Kafkasya'da, ABD'nin gücünü artırmasını istemiyordu.

ABD'nin, 2003 yılında terörle mücadeleyi gerekçe gösterip, ABD'nin Irak'ı işgal etmesini uzaktan izlemeyi tercih etmiş olan Moskova yönetimi, bu tutumuyla zımnen Irak'ın Washington yönetiminin oyun alanı olduğunu kabul etmişti. Oysa, çok değil yarım asır önce, Sovyetler Birliği Irak'ta çok önemli bir etkinlik sağlamış durumdaydı. Buna karşın, Moskova yönetimi ABD'nin Irak'a olan ilgisinde öne çıkmamış, bir adım geri durmayı tercih etmişti.

Afganistan odak oldu

Ancak Obama yönetimi ile birlikte Afganistan, ABD dış politikasında odak durumuna gelmesi, Washington yönetiminin stratejik bir eksen değişikliğine gittiğini gösteriyordu. ABD'nin Afganistan'ı merkez alarak yürüteceği Orta Asya politikası, Rusya ve Çin'in stratejik olarak baskı altında tutulması anlamına geliyordu. Yani, Washington yönetimi bir yandan Çin'in ekonomik büyümesine paralel olarak bölgedeki siyasal etkinliğini arttırmasının önüne geçmek isterken diğer yandan da Rusya'nın küresel enerji satrancında önemli oyuncu olma rölünü elinden almayı ve en fazla kendisine yardımcı oyuncu rölü verilmesini hedefliyordu.

Washington yönetimi öncelikli hedefini Avrupa müttefiklerini, Rusya'nın doğalgaz tekelinden kurtarmak olarak belirledi. Bunun için de Rusya'yı by-pass edecek Nabucco projesi yeniden ön plana çıkarıldı. Amaç Türkmenistan, Azerbaycan ve Irak doğalgazının, Türkiye üzerinden güvenli bir güzergahla Batı'ya aktarılmasıydı. Washington yönetiminin bu projeye, bir şekilde İran'ı da dahil etmek istediği, Tahran yönetimini, Uluslararası siyaset sistemine eklenleyip, varılacak bir uzlaşma çerçevesinde doğalgazının Nabucco'ya aktarılmasını sağlamayı amaçladığı biliniyordu.

Obama'nın Beyaz Saray'a yerleşmsinden sonra ortaya çıkan bu tabloda kendini göstermek isteyen Rusya, zaman yitirmeden harekete geçti.

Rusya'dan Nabucco hamlesi

Zamanlama, Obama'nın bütün bu konuları masaya yatıracağı Türkiye ziyaretinin planlanmasından ötürü büyük önem taşıyordu. Bu nedenle, ABD Dışişleri Dışişleri Bakanı **Hillary Clinton**'ın 7 Mart'ta yaptığı Ankara ziyareti sırasında, **"Başkan Barack Obama, bir ay içinde Türkiye'ye gelmeyi planlıyor"** açıklaması, Moskova yönetimini biran önce adım atmaya zorladı.

Obama'nın, Ankara ziyareti öncesinde enerji diplomasisi hız kazanırken, Moskova yönetimi ABD'nin büyük önem verdiği ve Obama'nın Ankara temasları sırasında da ele alınan Nabucco projesinin içini boşaltmak için arka arkaya girişim başlattı.

Rusya önce Türkmenistan'la uzun erimli bir anlaşma yaparak, bu ülkenin Nabucco için kaynak olmasının önüne geçmek istedi. Türkmenistan Devlet Başkanı **Gurbangulu Berdimuhammedov**'un 24-25 Mart'taki Moskova ziyareti sırasında Hazar'ın iki yakasından doğrudan demiryolu ve gemi seferleri düzenlenmesi için bir anlaşma imzalandı. Ancak iki yıl önce **Vladimir Putin**, Kazakistan Devlet Başkanı **Nursultan Nazarbayev** ve Gurbangulu Berdimuhammedov'un **"niyet anlaşması"** imzaladıkları Trans Hazar doğalgaz boru hattı anlaşmasına bu kez Türkmen tarafı imza koymadı.

Yaklaşık 1 milyar dolarlık, 600 kilometrelik proje, halen eski Sovyet boru hattıyla Rusya üzerinden gazını satan Türkmenistan'ın, yeni boru hattıyla daha fazla gazı Gazprom'a sağlamasını öngörüyordu. Bu anlaşmayla Rusya, Nabucco'ya Türkmenistan'ın kaynak oluşturmasını önlemek istiyordu.

2. Mavi Akım hattı

Moskova yönetimi boşa çıkan bu girişiminin ardından, Ankara ile 2. Mavi Akım hattının devreye girmesi için ön çalışma başlatılması kararı aldı. Her ne kadar 2. Mavi Akım, Nabucco'ya alternatif bir hat olarak gösterilmek istenmese de uygulamada Türkiye üzerinden İsrail'e ve Avrupa'ya uzanacak hattın vanası yine Rusya'nın elinde olacaktı. Bu da, Nabbucco'nun varlık nedenini ortadan kaldıracaktı.

Transit ülke sıfatıyla gaz politikasında etkin olmak isteyen Ankara, ABD ile birlikte Nabucco'ya destek vermekte olduğu için, 2. Mavi Akım'a, ilk Mavi Akım projesine tam kapasite sağlanması koşulu ile destek veriyordu.

Gazprom anlaşmalar uyarınca Türkiye'ye sadece keni iç piyasasında kullanmak için gaz satıyor. Ankara ise Mavi Akım'ın tam kapasite kullanılmasını, gereksinim fazlası gazın Türkiye-Yunanistan boru hattıyla üçüncü ülkelere satışından Türkiye'nin de para kazanmasını istiyor. İki yıl önce Türkiye yeni boru hattını reddedince Rusya, Bulgaristan'a Karadeniz'in altından 900 km boru hattı döşenecek olan **"Güney Akım"** projesini ortaya atmıştı.

Rusya, Obama'nın bütün bu konuların da ele alınıcağı Türkiye ziyareti öncesinde son kozunu oynayıp, Azeri gazını Gazprom'un satın almasıyla ilgili görüşmelere resmen başlanması kararını aldı. Gazprom Başkanı Aleksey Mille ile Azeri devlet petrol şirketi Socar Başkanı Rovnag Abdullayev arasında yapılan görüşmede, gaz sevkiyatının gelecek yıl başlatılması, bu amaçla Bakü'den Rusya'nın Dağıstan sınırına 200 kilometrelik yeni bir

boru hattı döşenmesi ele elındı.

Gazprom'un Azeri gazını satın almaya başlaması durumunda, zaten gaz bulma sıkıntısı çeken Nabucco projesi daha da işlevsiz kalacaktı. Böylece, Rusya'nın ABD karşısında eli çok daha fazla güçlenecekti.

Rusya, Obama'nın Ankara ziyaretini dikkatle izledi, verilen mesajları iyice değerlendirdi. Artık herkes kartını açık oynamaya başlamıştı.

Moskova bir yandan bu girişimleri ile Washington karşısında elini güçlendirmeye çalışırken diğer yandan da uzlaşı ve işbirliği mesajları ile diplomasinin gereklerini yerine getirmeye çalışıyordu. Amaç, hem diplomatik açıdan mevzi kazanmak hem de karşı tarafın manevra alanını kısıtlamaktı.

Bu bağlamda, Obama'nın Ankara'daki temaslarından bir hafta sonra Moskova'dan gelen açıklamalar dikkat çekiciydi.

Rusya Dışişleri Bakanı **Sergey Lavrov**, yaptığı son açıklamalarla hem ABD'ye **"Orta Asya'da makul bir işbirliğine hazırız"** mesajı hem de Gürcistan'ın NATO üyeliğinin Rusya açısından **"kırmızı çizgi"** olduğu yorumlarını güçlendiren sert açıklamasıyla **"Geçen ağustosta olanlar tekrarlanabilir"** sinyali yolladı.

Obama'nın, Ankara ziyareti öncesinde enerji diplomasisi hız kazanırken, Moskova yönetimi ABD'nin büyük önem verdiği ve Obama'nın Ankara temasları sırasında da ele alınan Nabucco projesinin içini boşaltmak için arka arkaya girişim başlattı.

Lavrov, Obama yönetimi ile ilişkilerde **"ihtiyatlı iyimser"** olduklarını söyleyip kapıları kapatmamaya da özen gösterdi. ABD ile Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) topraklarında işbirliğine açık olduklarını söyleyip ön almaya çalışan Lavrov, Mir Televizyonuna yaptığı açıklamada, **"Bu konuda (işbirliği) zaten biraz deneyimimiz var. Rusya ve ABD, SSCB döneminden kalan, özellikle nükleer güvenlik, nükleer malzemelerin miktarı, gücü ve depolanmasının yanı sıra, silahsızlanma anlaşmalarıyla ilgili yeni şartların taahhüdü gibi sorunların çözümüne birlikte kafa yordu"** diye konuştu.

Bazı BDT ülkelerinin günümüzde Amerikan ve Rus şirketlerinin dahil olduğu ekonomik projeleri yürüttüğünü ifade eden Lavrov, **"Biz bu tür işbirliğine açığız. Biz ABD'nin bu bölgedeki ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesini de içeren; kaldı ki bu ülkeler de ilişkilerini geliştirmeye hazır, çıkarlarının bulunduğunun farkındayız. ABD ve bu bölgeden olmayan herhangi bir ülkenin çıkarlarını anlaşılabilir, şeffaf ve meşru yöntemler kullanarak hayata geçirmesini istiyoruz"** dedi. Rusya`nın ABD ile eski Sovyet bölgesinde birlikte çalışabileceklerine de işaret eden Lavrov ön şart sundu:

"Bağımsız Devletler Topluluğu ülkelerinde Rusya ve ABD'nin birlikte çalışmasından engel yok. Ancak bu işbirliği şeffaf olmalı. Üstü kapalı oyunlar olmamalı. Gizli ajandalar olmamalı."

Rusya'nın deneyimli politikacısının yaptığı bu açıklamaların satır araları okunduğunda, Moskova yönetiminin enerji konusunda -iki ülkenin birbirinin yaşamsal çıkarlarını da gözeterek- ABD ile yeni bir dönemi açmak istediği hemen göze çarpıyor. Ancak bu noktada, Türkiye'nin hangi rolü üstleneceği, yeni enerji denkleminde Ankara'nın söz sahibi olup olamayacağı ise belirsizliğini koruyor. ■

Elektrik sektörünün planlanmasında iletimin önemi

İletim sistemine Güney-Doğu, Kuzey-Batı yönünde 765 kV çok yüksek gerilimli enerji nakil hattının eklenmesi ile hem sistem stabilitesi artırılmış, hem de sistem kayıpları azaltılarak ekonomi sağlanmış olacaktır. 765 Kv'luk projenin güzergah etüdü, projelendirilmesi, imalat ve montajı en az 5-6 yıl alacağından bu konuda çalışmalara bir an önce başlanmalıdır.

Gültekin TÜRKOĞLU
Eski TEK Genel Müdürü

Elektrik sektöründe planlama denilince akla öncelikle üretim planlaması gelmektedir. Oysa üretilen enerjiyi sisteme bağlayacak iletim hatları, üretim tesisleri ile eş zamanlı yapılmayınca; üretilen enerjinin tüketim noktalarına taşınması mümkün olamayacaktır. Bu nedenle üretim planlamasının, iletim ve dağıtım planlaması ile birlikte yapılması zorunluluğu vardır.

Bugün üretim kapasitesinin geliştirilmesinde ortaya çıkan en önemli sorun, üretilecek enerjiyi iletmek için mevcut iletim sisteminin yetersizliğidir. Rüzgar santrallarını buna örnek olarak gösterebiliriz. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın verilerine göre ülkemiz rüzgar potansiyeli 48 bin megavat bir başka deyişle 120 milyar kilovat saat olarak tahmin edilmektedir. Temiz enerji kaynağı olmanın yanı sıra yerli bir kaynak olan rüzgar enerjisinin, elektrik üretiminde en önde gelen yerli kaynak olarak kullanılması gerekirken, mevcut iletim sisteminin yetersizliği nedeniyle ne yazık ki yeterince kullanılamamaktadır. Bu durum giderilemez ise elektrik üretimi için bu büyük kapasiteden yeterli derecede yararlanmak mümkün olamayacaktır.

Elektrik sisteminin planlaması sadece üretim tesisleri dikkate alınarak yapılmamalı, bu tesisleri sisteme bağlayacak iletim ve dağıtım hatları da dikkate alınarak yapılmalıdır. Türkiye Elektrik Kurumu (TEK) döneminde, uzun vadeli planlama çalışmaları öngörülen aday santrallar ile bu santralların sisteme bağlantılarını içeren çeşitli alternatifler birlikte incelenir; hem inşaat maliyeti hem de kayıplar ve sistem stabilitesi yönünden en ucuz ve en uygun alternatif bulunur, kurulacak santralların öncelikleri ve yerleri buna göre belirlenirdi.

Üretim kapasitesi büyüdükçe iletim sisteminin gerilim seviyesinin de büyütülmesi gereklidir. Afşin-Elbistan (A) ve (B) santralları ile birlikte Fırat Havzası'ndaki santralların ürettikleri elektrik enerjisi, tüketim bölgesi olan Kuzey-Batı Anadolu'ya 10 adet 380 kV enerji hattı ile taşınmaktadır. İleride her biri 1400 megavat, toplam 5 bin 800 megavat olan Afşin-Elbistan (C, D, E, F) santralları tamamlandığında, bu santralı sisteme bağlayan mevcut 380 kV hatlara, ek olarak 5 bin megavatın üzerinde yük gelecektir. Bu nedenle, iletim hatlarında daha üst gerilim seviyesine çıkarmak gerekliliği doğacaktır. Aynı husus kurulacak nükleer santrallar için de geçerlidir.

Birim taşıma gücü kVA başına, 765 Kv enerji nakil hattı maliyeti 380 kV hattın takriben yüzde 50'si olacağından, uzun mesafeye büyük güçte enerji taşımak 765 Kv ile daha ekonomik olacaktır. Bu nedenle iletim sistemi gerilim seviyesinin bundan sonraki dönem için 765 kV'a yükseltilmesi düşünülmelidir.

İletim sistemine Güney-Doğu, Kuzey-Batı yönünde 765 kV çok yüksek gerilimli enerji nakil hattının eklenmesi ile hem sistem stabilitesi artırılmış, hem de sistem kayıpları azaltılarak ekonomi sağlanmış olacaktır.

765 Kv'luk bu projenin güzergah etüdü, projelendirilmesi, imalat ve montajı en az 5-6 yıl alacağından bu konuda çalışmalara bir an önce başlanmalıdır. ■